

Komorowski, Paweł

"Diccionario Encyclopedico Escolapio",
pod red. Claudio Vilá Palá, Luisa Marii
Bandre'ša Reya, Salamanca 1983 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 29/3-4, 708-709

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Diccionario Enciclopedia Escolapio. Biografias de escolapios. Pod red. Claudio Vila Palá i Luisa Marii Bandre'sa Reya. Salamanca 1983 t. 2 Ediciones Calasancias 589 ss., ilustr.

Dzięki współpracy autorów z wielu krajów Europy i Ameryki Południowej powstał obszerny tom *Diccionario Enciclopedia Escolapio* (*Encyklopedia Pijarów*), niewątpliwie interesujący z punktu widzenia historii nauki i poloników w nim zawartych. Myśl jego napisania zrodziła się w końcu lat sześćdziesiątych w Kapituł Generalnej zakonu pijarów. Miał być w ten sposób wyrażony hołd założycielowi zgromadzenia — José de Calasansy — w dwusetną rocznicę jego kanonizacji (1767 r.). Historia pijarów — Zakonu Kleryków Regularnych Matki Bożej od Szkół Pobożnych, sprowadzonych do Polski przez Władysława IV — jest dość dobrze znana przede wszystkim dzięki publikacjom omawiającym ich działalność na polu oświaty, a także ich historyczną rolę w kształtowaniu postaw patriotycznych młodzieży — głównie w dobie polskiego Oświecenia. W dorobku naszej literatury historycznej temat szkół pijarskich jest często podejmowany. Brak natomiast słownika czy encyklopedii, ukazujących życie, działalność naukową i pedagogiczną pijarów na przestrzeni dziejów. Oczywiście DENES (skrót tytułu słownika używany przez wydawców) nie ma charakteru opracowania całościowego i w pełni wyczerpującego, o co zresztą twórcom encyklopedii nie chodziło. Przy okazji uważa: tom pierwszy nie ukazał się jeszcze; omawiać ma kolegia i szkoły pijarskie.

Diccionario Enciclopedia Escolapio poprzedzony jest trzema odrębnymi wstępami i wykazem skrótów dzieł podanych w bibliografii. Dzielą się one na pozycje ogólne i słowniki (encyklopedie). Oddzielnie wyróżnione są skróty czasopism, a także osobno wszelkie skróty używane w tekście DENES. Przy pisaniu jego współpracowali, jak już wspominałem, liczni autorzy: Włosi, Hiszpanie, Węgrzy, Austriacy, Słowacy, Polacy i autorzy z Ameryki Południowej. Najczęściej powtarzające się nazwiska — to: Dionisio Cueva i José López-Navio z Aragonu; Vincente Faubell, Severino Giner z Walencji i Claudio Vilá z Katalonii. Wszyscy oni są historykami lub filologami o dużym dorobku naukowym; pełnią też funkcje kościelne i zakonne.

Tak jak każde opracowanie tego typu, DENES ma układ alfabetyczny — hasła osobowe. Oczywiście problemem przy jego tworzeniu był dobór pijarów. Należało przeprowadzić selekcję nazwisk. Wydawcy przyjęli, chyba jedynie właściwą, zasadę umieszczania w słowniku tylko tych zakonników, którzy wyróżnili się w historii przede wszystkim działalnością naukową, dydaktyczną i oczywiście religijną. We wstępie zaznaczono, iż autorów obowiązywał pewien określony schemat przy pisaniu biogramów, narzucony przez wydawcę. Mimo to trudno było utrzymać jednolitą formę ze względu na różnorodność środowisk i stylu pisania poszczególnych autorów. Tym większa zasługa redaktorów kierujących całością encyklopedii, m. in. Claudio Vilá Palá, który oprócz obowiązków edytora przygotowywał sam znaczną część materiału.

W notatkach biograficznych poza oczywistymi danymi, takimi jak data i miejsce urodzenia, data śmierci, tytuły i stanowiska w hierarchii kościelnej, omówiono w miarę możliwości dokładnie działalność poszczególnych postaci: miejsca kształcenia, działalność naukową, zainteresowania, kontakty naukowe, a także działalność religijną. Duży nacisk położony jest na pracę w dziedzinie oświaty. W encyklopedii zastosowano chronologiczny układ materiału. Niewątpliwie cenne z punktu widzenia czytelnika jest wyszczególnienie na końcu biogramu dzieł napisanych przez omawianą postać.

Charakteryzując *Diccionario Enciclopedia Escolapio* nie można nie wspomnieć o licznych polonikach w nim występujących. Przy opracowaniu DENES pra-

owali zresztą Polacy, przede wszystkim prof. ojciec Inocenty Buba z Krakowa. Jest on autorem wszystkich biogramów dotyczących polskich pijarów (jego nazwisko można znaleźć również w słowniku), których jest wielu, gdyż stu m. in. Stanisław Konarski, Onufry Kopczyński, Bonifacy Jundziłł, bracia Kajetan i Wincenty Skrzetuscy, Antoni Wiśniewski. Zwróćmy przy tym uwagę, iż wszyscy oni położyli niewątpliwe zasługi w dziejach polskiej nauki i oświaty. Oczywiście — w *Encyklopedii Pijarów* znalazły się — siłą rzeczy — również nazwiska o mniejszym znaczeniu.

Wracając raz jeszcze do pozycji bibliograficznych, sędzę, że cennym pomysłem jest umieszczenie na początku słownika alfabetycznego wykazu opracowań, dotyczących omawianych postaci. Dzięki temu właśnie układowi można bez trudu zorientować się w literaturze przedmiotu, a podział na opracowania ogólne, pamiętniki, słowniki i encyklopedie (ogólne i kościelne) oraz na czasopisma ułatwia tę orientację. Pewną trudność sprawiać może jedynie poszukiwanie odpowiedniej pozycji o podobnych skrótach. W zestawieniu bibliograficznym jest około czterdziestu opracowań polskich autorów, m. in. Feliksa Bentkowskiego, Juliana Łukaszewicza, Mariana Plezi, Wiktora Wąsika. Spośród polskich słowników i encyklopedii trzeba wymienić *Encyklopedię wychowania* Stanisława Łempickiego, *Dariusz uczonych Polaków...* Ignacego Chodnickiego, *Encyklopedię katolicką* (KUL) pod redakcją Romualda Łukaszewicza, Lubomira Bieńkowskiego i Feliksa Gryglewicza czy Zygmunta Chełmickiego *Podręczną encyklopedię kościelną*.

Dodatkową wartość stanowi bardzo wysoki poziom techniczny i graficzny książki oraz duża liczba doskonałych ilustracji (wiele kolorowych). Wszystko to składa się na wyjątkowo cenną pozycję, jaką jest *Diccionario Enciclopedico Escolapio*.

W przygotowaniu do druku znajduje się obok wzmiankowanego uprzednio tomu pierwszego również tom trzeci tej serii. Dotyczyć on będzie działalności pijarów w poszczególnych prowincjach.

Paweł Komorowski
(Warszawa)

Pat Earnshaw: *A Dictionary of Lace*. Haverfordwest 1982 240 ss. + 40 ryc.

Słowniki techniczne różnych branży włókienniczych ukazują się ostatnio dość często w literaturze anglosaskiej. Wiąże się to z zapotrzebowaniem współczesnego specjalisty i szerszego grona czytelników na zwięzłe zestawienia informacji łatwych do odnalezienia w najprostszym porządku alfabetycznym. O ile omawiany przeze mnie słownik barwników i farbiarstwa K. G. Pontinga jest raczej wydawnictwem do czytania ujętym w formie alfabetycznych haseł, o tyle Pat Earnshaw przygotowała krótkie hasła informacyjne. Autorka wydała uprzednio w 1980 r. opracowanie ułatwiające techniczną identyfikację różnego typu historycznych i współczesnych koronek: igłowych, klockowych, dzianych i maszynowych. Omawiany słownik jest niejako „podręcznym” rozpisaniem na hasła tych wiadomości. Autorka dobrze zredagowała hasła dotyczące tak wszelkiego rodzaju nazw koronek i ich rozwiązań technicznych, jak i narzędzi oraz maszyn służących do ich wytwarzania, miejscowości i krajów słynących z ich produkcji i najsławniejszych twórców. W sumie słownik obejmuje około 400 zwięzłych haseł.

Podstawowe techniki ręcznego koronkarstwa rozwinęły się dopiero w XV w., najpóźniej ze wszystkich branży włókienniczych. Koronka igłowa powstała w oparciu o zdobienie płótna najprostszymi koronkami szytymi, podczas gdy koronka klockowa rozwinęła się z plecionkarskich rozwiązań pasamoniczych. Moda na